

Η Απαρχή της Πίστες

[Οικουμενικό Πατριαρχείο](#) / [Αρχιεπισκοπή Θυατείρων](#)

Απόκρημνος βράχος, αποκομμένος από το κορμί πανάρχαιου όρους, η μνήμη αναδύει μες από τα σπλάχνα του χρόνου, την εικόνα της ημέρας, ωδή στην πρώτη Κυριακή των Νηστειών.

Του Επισκόπου Μελιτηνής κ. Μαξίμου

Η Εκκλησία, νύμφη αστραφτερή στο φως της αναμονής, θυμάται την κλήση των πρώτων μαθητών, διαρκές κάλεσμα, ψίθυρος στους αιώνες, κραυγή στην έρημο του κόσμου. Ο Ιησούς, οδοιπόρος στην άβυσσο της ανθρώπινης ψυχής, αναζητά συντρόφους στο ταξίδι προς την αυγή της αιώνιας ζωής. Και η αφήγηση, σαν τοιχογραφία ξεβαμμένη από τον χρόνο, σαν αρχαίο δράμα, αποκαλύπτει, με ρίγος, τα μυστήρια της πρώτης συνάντησης, το δέος της αποκάλυψης.

«Ἀμὴν ἄμὴν λέγω ὑμῖν, ἅπ’ ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγόμενον» (Ἰω. 1, 51). Υπόσχεση, ψίθυρος στην καρδιά, μυστικό που τρέμει στα χείλη, αύρα που χαϊδεύει το πρόσωπο των ανθρώπων. Πώς, όμως, να αντικρίσει κανείς τον ανοιχτό ουρανό, όταν η καρδιά του παραμένει ερμητικά κλειστή, φυλακή σκοτεινή, τάφος των ονείρων;

Κάτω από το φύλλωμα της συκιάς, εκεί που ο ήλιος, θρυμματισμένος σε χίλια κομμάτια, διαχέεται σε λεπτεπίλεπτες αχτίδες, και η σκιά χορεύει στο πρόσωπο του στοχαστή, ο Ναθαναήλ, χαμένος στο λαβύρινθο των σκέψεων, αναζητά την αλήθεια, φως μες στο σκοτάδι. Όπως κάθε άνθρωπος, ψυχή χαμένη στην απέραντη θάλασσα του είναι, που προσπαθεί να βρει το νήμα της ζωής, να ερευνήσει τα βάθη της ύπαρξής του, βρίσκεται σε στιγμή περισυλλογής, άγνωστος στους πολλούς, μα όχι στο βλέμμα Εκείνου που διαπερνά το χρόνο, που βλέπει στα έγκατα της ψυχής. Η συνάντηση με τον Φίλιππο γίνεται αφορμή για ένα ταξίδι προς το άρρητο, προς την καρδιά του μυστηρίου.

«Ἐκ Ναζαρετ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;» Η ερώτηση του Ναθαναήλ, κραυγή απόγνωσης, αντηχεί ως η φωνή της αμφιβολίας, τέρας που φωλιάζει σε κάθε ανθρώπινη καρδιά, δηλητήριο που στάζει στην ψυχή. Πόσο συχνά, κρύβουμε κι εμείς, πίσω από τον σκεπτικισμό, μια βαθύτερη δίψα, μια κραυγή για το αληθινό, για το φως που θα διαλύσει τα σκοτάδια; Έτσι στεκόμαστε, με απλωμένα χέρια, ικέτες στο χάος, με μάτια γεμάτα απορία, άβυσσοι δίχως πυθμένα, με ψυχή που διψά για νόημα, για μια στάλα βάλαμο στις πληγές μας. Ψηλαφούμε στο σκοτάδι, χαμένοι στο λαβύρινθο της αβεβαιότητας, αναζητώντας έστω μια αχτίδα φωτός, ένα σημάδι, μια ελπίδα.

Η έκπληξη του Ναθαναήλ, σεισμός στην ψυχή, όταν ο Ιησούς αποκαλύπτει ότι τον είδε κάτω από τη συκιά, πριν καν τον καλέσει ο Φίλιππος, συγκλονίζει τα θεμέλιά του, θρυμματίζει τον κόσμο του. «Πόθεν με γινώσκεις;» ρωτά με έκπληξη, δέος και τρόμο, ψίθυρος χαμένος στην καταιγίδα της αποκάλυψης. Ο Άγιος Επιφάνιος Κωνσταντείας, στο περίφημο έργο του, υμνεί, με λυγμό και δέος, με μοναδική ποιητική ευαισθησία, αυτή την αιφνίδια συνάντηση: «Πῶς φρεσὶ γινώσκεις με, τὸν οὐ πάρος εἶδες ἐπωπῆ; Εἰπὶ, πόθεν νοεῖς με;» (Πώς με γνωρίζεις εσωτερικά,

εσύ που δε με είδες ποτέ πριν με τα μάτια σου; Πες μου, από πού με γνωρίζεις;). Και συνεχίζει, η φωνή του θρήνου και ύμνος, περιγράφοντας αριστοτεχνικά τη θεϊκή απάντηση, το ρήγμα στο χρόνο: «Καὶ ἄνέρι θέσκελον αὐδὴν Κοίρανος ὁμψήεντος ἀνήρυγεν ἀνθερεῶνος· Πρὶν καλέσαι σε Φίλιππον, ὑπὸ σκιοειδέϊ συκῇ Ἔδρακον...» (Και στον άνδρα, θεσπέσια φωνή ο Κύριος, από το προφητικό του στόμα απάντησε: Πριν σε καλέσει ο Φίλιππος, κάτω από τη σκιερή συκιά σε είδα...).[1]

Σε αυτή τη συνάντηση, ο χρόνος καταρρέει, γίνεται συντρίμμια, σκόνη στα μάτια της αιωνιότητας. Παρελθόν και παρόν συγχωνεύονται, γίνονται ένα, σε μια αιωνιότητα που διαπερνά την ανθρώπινη ύπαρξη, σπαθί που κόβει το νήμα της ζωής. Εδώ βλέπουμε το μυστήριο της θείας γνώσης, όχι ως ψυχρή παντογνωσία, παγερό βλέμμα που διαπερνά τα πάντα, αλλά ως βαθιά, διαπεραστική αγάπη, φλόγα που καίει και φωτίζει, που γνωρίζει το “δέντρο” της κάθε ψυχής, το καταφύγιο, τον μυστικό κήπο όπου στοχάζεται, αγωνιά, ελπίζει, ονειρεύεται και πεθαίνει.

Τι έκανε ο Ναθαναήλ κάτω από τη συκιά; Προσευχόταν, γονατιστός στην άβυσσο της ύπαρξης; Μελετούσε τις Γραφές, αναζητώντας το φως στο σκοτάδι; Ή μήπως βρισκόταν σε στιγμή βαθιάς υπαρξιακής αναζήτησης, χαμένος στα σοκάκια του εαυτού του; Η απάντηση παραμένει κρυφή, βυθισμένη στο σκοτάδι, όπως οι πιο ιερές στιγμές της ζωής, οι μυστικές συναντήσεις με τον Θεό. Σημασία, όμως, έχει πως το βλέμμα Του, αετός που πετά πάνω από τα σύννεφα, διαπερνά τη φυλλωσιά των κρυφών μας στιγμών, των αθέατων αγώνων, των ψιθύρων της καρδιάς.

Ο θεολογικός στοχασμός, βουτιά στα άδυτα της πίστης, μάς καλεί να αναλογιστούμε, να δούμε μέσα μας: ποια είναι η δική μας “σκιά”, ο μυστικός μας τόπος; Ποιες είναι οι στιγμές μας που νομίζουμε ότι είμαστε άορατοι, χαμένοι στη λήθη, ενώ στην πραγματικότητα είμαστε ήδη ιδωμένοι, γραμμένοι στο βιβλίο της ζωής; Η απόσταση ανάμεσα στην ανθρώπινη μοναξιά, την παγωμένη έρημο της καθημερινότητας, και τη θεία συντροφιά, την όαση της αγάπης, είναι μικρότερη απ’ όσο νομίζουμε. Μας χωρίζει μόνο ένα φύλλωμα, μια ανάσα.

Μέσα στον κύκλο της αμφιβολίας, στον φαύλο κύκλο που διαγράφει η ανθρώπινη συνείδηση, ξαφνικά ανοίγει μια ρωγμή, πληγή στο σώμα της πραγματικότητας. Μια ρωγμή απ’ όπου εισχωρεί το φως της αποκάλυψης, χείμαρρος που παρασύρει τα πάντα. Η φωνή, ψίθυρος από τα βάθη μιας άλλης διάστασης, ταραάζει τη σιωπή της ερήμου, σπάει την παγερή ησυχία του θανάτου. Ο άνθρωπος, ως περιπλανώμενος οδοιπόρος στο χάος του απείρου, ναυαγός στο πέλαγος της ύπαρξης, βρίσκεται ξαφνικά αντιμέτωπος με την αλήθεια, γυμνός μπροστά στο μεγαλείο του Θεού, που τον γνωρίζει προτού καν γνωρίσει ο ίδιος τον εαυτό του,

πριν ακόμα υπάρξει.

Η στιγμή της αναγνώρισης έρχεται σαν έκρηξη, σαν γέννηση και θάνατος μαζί. Ο Ναθαναήλ, συγκλονισμένος, νιώθει τα θεμέλια της ύπαρξής του να κλονίζονται, να γίνονται σκόνη. Η ψυχή του, πουλί τρομαγμένο, φτερουγίζει στον άνεμο της έκπληξης, καθώς αντιλαμβάνεται, με δέος και τρόμο, ότι στέκεται μπροστά σε κάτι που υπερβαίνει τα ανθρώπινα, σε κάτι άπειρο και αιώνιο. Ποιος είναι αυτός που τον είδε κάτω από το δέντρο, στον μυστικό του κήπο; Ποιος διαπερνά το φίλτρο της μοναξιάς του, το τείχος που τον χωρίζει από τον κόσμο;

Η απάντηση του Ναθαναήλ αποτελεί έκρηξη πίστης, έναν καταρράκτη ομολογίας, ύμνο στην αλήθεια: «Ραββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ» (Ιω. 1,49). Αυτή η εξομολόγηση, λυγμός και θρίαμβος, δεν είναι απλώς λεκτικό ξέσπασμα, λόγια που χάνονται στον άνεμο, αλλά η συνειδητοποίηση μιας κοσμικής αλήθειας, μιας πραγματικότητας που αναδύεται από τα βάθη μας, από την άβυσσο της ψυχής.

Ο Ναθαναήλ, ως «αληθής Ισραηλίτης», γίνεται εκπρόσωπος, σύμβολο όλων όσων, πέρα από τις αμφιβολίες, τις πληγές της ψυχής, τολμούν να διαβούν το κατώφλι της πίστης, να αγγίξουν το μυστήριο. Η μετάβαση από το ερώτημα «μπορεί να έρθει κάτι καλό από τη Ναζαρέτ;», στην δήλωση «σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ύμνος στην αλήθεια, αντανakλά την πορεία της κάθε ψυχής που αναζητά, που διψά για το φως, που παλεύει με τα σκοτάδια. Μια πορεία δύσβατη, ανηφορική, δρόμος γεμάτος αγκάθια, με απότομες στροφές, γκρεμούς και απρόσμενες εκπλήξεις, θανάτους και αναστάσεις.

Η βεβαιότητα του Ναθαναήλ δεν ήταν απόρροια λογικών συλλογισμών ή αποδείξεων, ψυχρή ανάλυση δεδομένων. Ήταν το αποτέλεσμα μιας υπαρξιακής συνάντησης, μιας αποκάλυψης, αστραπής που σχίζει τον ορίζοντα, που υπερβαίνει τα όρια της νόησης, που αγγίζει την καρδιά. Η γνώση που προσφέρει ο Χριστός δεν είναι η ψυχρή γνώση των γεγονότων, η νεκρή πληροφορία, αλλά η ζεστή γνώση της προσωπικής σχέσης, η φλόγα της αγάπης. Γνωρίζει τον άνθρωπο όχι ως αντικείμενο μελέτης, ψυχρό αριθμό σε ένα κατάλογο, αλλά ως αγαπημένο πρόσωπο, μοναδική και ανεπανάληπτη ύπαρξη.

Έτσι κι εμείς, χαμένοι στο δικό μας σύμπαν αμφιβολιών, ναυαγοί στο πέλαγος της ζωής, καλούμαστε να αναγνωρίσουμε τη φωνή, τον ψίθυρο που μας καλεί με το όνομά μας, που αγγίζει την ψυχή μας. Ποιος δεν έχει νιώσει, έστω και για μια στιγμή, ότι κάποιος γνωρίζει τις πιο κρυφές σκέψεις, τις πιο βαθιές αγωνίες του, τα μυστικά που κρύβει στην άβυσσο της ψυχής; Ποιος δεν έχει αισθανθεί μια ανεξήγητη παρουσία, ένα άγγιγμα, που αγγίζει την καρδιά με τρόπο που οι λέξεις,

φτωχές και ανίσχυρες, αδυνατούν να περιγράψουν, που νικούν τον θάνατο;

Αυτή την ορθόδοξη θεώρηση της γνώσης ως κοινωνίας προσώπων, ως αποκάλυψης που μεταμορφώνει, που καίει και ανασταίνει, μας προσφέρει η περικοπή του Ναθαναήλ. Από τα βάθη της αμφιβολίας, από την άβυσσο της ύπαρξης, προβάλλει το φως της αλήθειας, ελπίδα και λύτρωση. Και η αλήθεια είναι πάντα προσωπική, δεν είναι αφηρημένη έννοια, είναι ο «Υιός του Θεού», είναι «ο βασιλεύς του Ισραήλ», είναι Εκείνος που μας γνωρίζει κάτω από το δικό μας δέντρο, στον μυστικό μας κήπο, στην έρημο της ψυχής μας.

Στην ιερή στιγμή της συνάντησης, ο Ιησούς ανοίγει τον ουρανό, σκίζει τον φραγμό της πραγματικότητας, μπροστά στα έκπληκτα μάτια του Ναθαναήλ, στην ψυχή που διψά για αλήθεια. «Ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν, ἅπ’ ἄρτι ὤψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου» (Ιω. 1,51). Ο λόγος αυτός, βροντή και ψίθυρος, δεν είναι απλώς υπόσχεση για το μέλλον, λέξεις που χάνονται στον άνεμο, αλλά αποκάλυψη που διαπερνά το παρόν και νικά τις αμφιβολίες.

Ποια είναι αυτή η νέα κλίμακα του Ιακώβ, η γέφυρα που ενώνει γη και ουρανό; Τι σημαίνει ο ανοιγμένος ουρανός, η ρωγμή στην πραγματικότητα; Οι αιώνες ψιθυρίζουν τα μυστικά τους, λόγια χαμένα στο διάβα του χρόνου, και η ψυχή σταματά να αναπνέει, παγώνει στο άκουσμα μιας τέτοιας υπόσχεσης, ενός τέτοιου οράματος. Ο άνθρωπος, αυτό το πλάσμα πλασμένο από χώμα και όνειρα, από αμαρτία και αγιότητα, καλείται να γίνει μάρτυρας μιας κοσμικής πραγματικότητας, ενός δράματος που υπερβαίνει τα όρια της φαντασίας, που αγγίζει το ακατάληπτο.

Ο Άγιος Μπιντ (Βέδας) ο Σεβάσμιος, φως της θεολογίας, στην ερμηνεία του για το πρώτο κεφάλαιο του κατά Ιωάννην Ευαγγελίου, βλέπει, με μάτια που διαπερνούν την ύλη, σε αυτή την εικόνα, την εκπλήρωση του ονείρου του Ιακώβ, μια σύνδεση, γέφυρα που αναδεικνύει τον Χριστό ως τη νέα κλίμακα μεταξύ γης και ουρανού, ως τη θύρα της σωτηρίας: “Jam completum cernimus promissi hujus effectum. Videmus etenim cælum apertum, quia postquam cælum Deus homo penetravit, etiam nobis in eum credentibus supernæ patriæ patefactum cognoscimus ingressum” (Τώρα βλέπουμε εκπληρωμένη την επίδραση αυτής της υπόσχεσης. Βλέπουμε πράγματι τον ουρανό ανοιχτό, επειδή αφού ο Θεάνθρωπος διείσδυσε στον ουρανό, γνωρίζουμε ότι και για εμάς που πιστεύουμε σε αυτόν, έχει ανοιχτεί η είσοδος στην ουράνια πατρίδα).[2]

Η υπόσχεση του ανοιγμένου ουρανού, ρωγμή στο στερέωμα, φανερώνει μια νέα οντολογική πραγματικότητα, μια αλλαγή στην ίδια την υφή του κόσμου. Ο ουρανός

δεν είναι πλέον κλειστός, άφταστος, απροσπέλαστος, παγωμένη σιωπή. Έχει μεταμορφωθεί σε ανοιχτή πόρτα, πληγή στο σώμα του σύμπαντος, σε πρόσκληση, σε κάλεσμα, ψίθυρος στην καρδιά της νύχτας. Και αυτή η πρόσκληση δεν απευθύνεται μόνο στον Ναθαναήλ, στον εκλεκτό, αλλά σε κάθε αναζητητή της αλήθειας, σε κάθε ψυχή που διψά για τον Χριστό, στο πέρασμα των αιώνων, στην άβυσσο του χρόνου.

Οι άγγελοι που ανεβαίνουν και κατεβαίνουν, φτερουγίσματα στο κενό, συμβολίζουν την αδιάκοπη επικοινωνία μεταξύ θείου και ανθρωπίνου, την ένωση των κόσμων. Όχι πια μέσω συμβόλων και τελετών, σκιές στην έρημο, αλλά μέσω του ίδιου του προσώπου του Ιησού, της ενσάρκωσης του θείου Λόγου. Ο Κύριος γίνεται η γέφυρα, η κλίμακα, η θύρα, το σημείο συνάντησης, το κέντρο του κόσμου. Στο πρόσωπό του, πληγή και φως, συμφιλιώνονται τα άκρα, ενώνονται οι αντιθέσεις, γη και ουρανός, θεραπεύεται η αρχέγονη ρήξη, ο σπαραγμός της ύπαρξης.

Σε αυτή τη θεολογική προοπτική, βουτιά στην άβυσσο του νου, η υπόσχεση στον Ναθαναήλ αποκτά κοσμικές διαστάσεις, γίνεται οικουμενική. Δεν είναι απλώς ένα μελλοντικό γεγονός, μια υπόσχεση που θα εκπληρωθεί κάποτε, αλλά η εγκαινίαση μιας νέας εποχής, η αυγή μιας νέας δημιουργίας, όπου ο άνθρωπος καλείται να μετάσχει στη θεία ζωή, να γίνει κοινωνός της αιωνιότητας. Η θέωση, ως σκοπός της ανθρωπίνης ύπαρξης, το υπέρτατο δώρο, είναι η ανταπόκριση σε αυτή την κλήση, η επιστροφή στην αρχέγονη ενότητα.

Μέσα στη δίνη της καθημερινότητας, στον κυκεώνα του εφήμερου, στην τρικυμία της ζωής, ο λόγος του Χριστού, βροντή και ψίθυρος, αντηχεί ως διαρκής υπενθύμιση της αληθινής μας φύσης, της θεϊκής σπίθας μέσα μας, και του τελικού μας προορισμού, της ένωσης με τον Θεό. Είμαστε πλάσματα του ουρανού, σπέρματα φωτός, προορισμένα να ζήσουμε στη γη με στραμμένη την καρδιά προς τα άνω, προς την πηγή της ύπαρξης. Η κλήση προς τη αγιότητα, η φωνή που μας καλεί, δεν είναι κάτι έξω από εμάς, ξένο σώμα, αλλά η βαθύτερη κλήση της ίδιας μας της ύπαρξης, η φωνή της καρδιάς μας.

Ο άνθρωπος, αυτό το παράδοξο ον, αίνιγμα και λύση, που ισορροπεί μεταξύ χώματος και ουρανού, μεταξύ θανάτου και αιωνιότητας, καλείται να γίνει γέφυρα μεταξύ κόσμων, ένωση αντιθέτων. Η ζωή μας γίνεται ένα διαρκές ταξίδι, μια αέναη κίνηση μεταξύ ορατού και αόρατου, πεπερασμένου και απείρου, χρόνου και αιωνιότητας, γέννησης και θανάτου.

Στα μάτια του Θεού, στην άβυσσο της θείας αγάπης, είμαστε πάντα κάτω από το δικό μας δέντρο, στη σκιά της ύπαρξής μας, εν αναμονή της κλήσης, της θεϊκής φωνής. Και όταν έρθει, όπως στον Ναθαναήλ, ξαφνική και απρόσμενη, θα ανοίξει

μπροστά μας ο ουρανός, ρωγμή στο στερέωμα, αποκαλύπτοντας την αληθινή διάσταση της ταυτότητάς μας, μια διάσταση που υπερβαίνει τα όρια, που σπάει τα δεσμά, μια διάσταση που αγγίζει την αιωνιότητα, που ενώνεται με τον Χριστό, που γίνεται φως.

Φωτογραφία: Λεπτομέρεια του Χριστού Παντοκράτορα (1363), έργο άγνωστου Έλληνα αγιογράφου. Αυγοτέμπερα σε ξύλο (106 x 79 εκ.). Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη.

[1] Επιφάνιος Κωνσταντείας, Τα σωζόμενα πάντα, στο *Patrologiae Graecae Tomus XLIII*, επιμέλεια J.-P. Migne (Παρίσι: 1864), σ. 760.

[2] Βέδας ο Σεβάσμιος, *Opera Omnia*, στο *Patrologiae Latinae Tomus XCII*, επιμέλεια J.-P. Migne (Παρίσι: 1862), σ. 656